

برنامه ریزی شهر خلاق

گردآوری و تألیف:

دکتر علی رضاییان فراگوزلو

دکتر اسماعیل قادری

دکتر رمضان میرعباسی

سرشناسه: قادری، اسماعیل، ۱۳۴۴-
 عنوان و نام پدیدآور: برنامه‌ریزی شهر خلاق/ مؤلفین علی رضائیان، فراگوزلو، اسماعیل قادری، رمضان میرعباسی
 مشخصات نشر: تهران: آذر خشن، ۱۳۹۱.
 مشخصات ظاهری: ۱۲۳ ص. ۲۱/۵×۱۲/۵ س.م.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۸۸۱-۴۲-۴
 قیمت: ۳۰۰۰ ریال
 وضعیت فهرست نویسی: فیا
 یادداشت: کتابنامه: ص. [۱۱۷] - ۱۲۰.
 موضوع: نوسازی شهری - ایران - تهران
 موضوع: شهرسازی - ایران - تهران طرح و برنامه‌ریزی
 موضوع: حلاقیات - جنبه‌های اقتصادی
 شناسه افزوده: رضائیان فراگوزلو، علی، ۱۳۵۰-
 شناسه افزوده: میرعباسی، رمضان، ۱۳۴۷-
 رده‌بندی کنگ: NA۹۰۵۳/ن۹/۳۹۰
 رده‌بندی دیویی: ۷۱۱/۴۰۹۵۵/۲۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۴۶۸۱۵

آذر خشن

www.azarakhshpub.com

مؤلفین: دکتر علی رضائیان، فراگوزلو، دکتر اسماعیل قادری، دکتر رمضان میرعباسی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۱

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: کهنمویی‌زاده

صفحه‌آرایی: پوسنی ۰۹۱۹۷۳۷۳۶۶۴

قیمت: ۳۰۰۰ تومان

تهران - خیابان انقلاب - رویسروی دانشگاه تهران -

نش: خیابان دانشگاه - پاسار فرشته - شماره ۱۳۲۰ کتابفروشی اوس

تلفن: ۶۶۴۹۳۳۰۱ - ۶۶۴۱۷۳۴۲

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۸۸۱-۴۲-۴

فهرست مطالب

مقدمه	۸
-------	---

فصل اول: خلاقیت، مفاهیم و تعاریف

تاریخچه خلاقیت	۱۳
تفاوت میان خلاقیت و نوآوری	۱۹
خلاقیت به مثابه سرمایه انسانی	۲۳
منابع خلاقیت	۲۴
ترکیب منابع خلاقیت	۳۱
نقش تصمیم گیری	۳۳
انواع مشارکت‌های خلاق	۳۶

فصل دوم: صنعت و اقتصاد خلاق

صنایع خلاق و اقتصاد خلاق	۴۳
رویکردهای موجود در اقتصاد خلاق	۴۸
ویژگی‌های اقتصاد خلاق	۵۲
خلاقیت و صنایع خلاق	۵۵
مدیریت خلاقیت	۵۸

فصل سوم: روند شکل‌گیری شهر خلاق

روند تاریخی شکل‌گیری نظریه شهر خلاق	۶۹
از شکل‌گیری تا ساخت شهر خلاق	۷۷
دیدگاه‌ها و نظریه‌های مختلف در ارتباط با شهر خلاق	۸۱
شاخص‌های اصلی و ضروری یک شهر خلاق	۸۴

فصل چهارم: شبکه شهر خلاق

۸۵	زمینه‌های شهر خلاق:
۹۶	صنایع خلاق در شهر خلاق:
۱۰۲	اقتصاد خلاق در شهر خلاق:
۱۰۹	شاخص‌های خلاقیت:
۱۱۶	شبکه شهر خلاق:
۱۲۳	برنامه ونگ‌ور برای شهر خلاق (۲۰۰۸ تا ۲۰۱۸):

فصل پنجم: خلاقیت در شهر تهران

۱۲۶	شاخص‌های خلاقیت در شهر تهران:
۱۳۴	مهاجرپذیری شهر تهران:
۱۳۷	راهبردهای توسعه تهران برای رسیدن به شهر خلاق:
۱۴۱	منابع:

فهرست جداول

جدول شماره (۱-۱) - شاغلین بخش تحقیق و توسعه و نسبت آن به تولید ناخالص داخلی.....	۵۴
جدول شماره (۱-۲) مقایسه دو نگرش سوداگرانه از خلاقیت.....	۹۴
جدول شماره (۱-۳) سیستم طبقه‌بندی صنایع خلاق.....	۱۰۰
جدول شماره (۱-۴) شاخص‌های خلاقیت یورو.....	۱۱۳
نمودار شماره (۱-۵) اثرات و ویژگی‌های سرمایه خلاق.....	۱۱۶
جدول شماره (۱-۵) - بهترین شهرهای جهان در سال ۲۰۱۰.....	۱۱۸
جدول شماره (۱-۶) - بدترین شهرهای جهان در سال ۲۰۱۰.....	۱۱۹
جدول شماره (۱-۷) - قابلیت زندگی در سال ۲۰۰۹.....	۱۲۰
جدول شماره (۱-۸) - قابلیت زندگی در سال ۲۰۱۰.....	۱۳۱
جدول شماره (۱-۹) - قابلیت زندگی در سال ۲۰۱۱.....	۱۳۲

فهرست نمودارها

نمودار شماره (۱-۱) سه عنصر خلاقیت از نگاه ترسا آمابیل.....	۵۹
نمودار شماره (۱-۲) - چشم‌اندازهای خلاقیت.....	۷۸
نمودار شماره (۱-۳) فرایند موجود در شکل‌گیری و ساخت شهر خلاق را نشان می‌دهد.....	۸۰
نمودار شماره (۱-۴) - طبقه‌بندی صنایع خلاق از نظر دپارتمان.....	۱۰۲
نمودار شماره (۱-۵) اثرات و ویژگی‌های سرمایه خلاق.....	۱۱۶
نمودار شماره (۱-۶) نظام تدوین برنامه عملیاتی در ونکوور.....	۱۲۶

مقدمه

تا کنون در زمینه برنامه‌ریزی و توسعه شهری دیدگاه‌ها و نظریه‌های متعددی مطرح شده است. هر یک از این دیدگاه‌ها و نظریه‌ها به سهم خود بخشی از اجزاء تشکیل دهنده شهر را مورد توجه قرار داده و در نهایت بر مبنای آن راهبردهایی برای توسعه شهری پیشنهاد کرده است. در این میان، برخی دیدگاه‌ها دارای جامعیت بیشتری بوده و سایر، آنها نیز بعد خاصی از شهر را هدف قرار داده و توجه به آن بعد را به عنوان راهکار اصلی توسعه شهری پیشنهاد داده‌اند.

از سال‌های ابتدایی دهه ۱۹۴۰ به بعد پارادایم‌ها و دیدگاه‌های مربوط به برنامه‌ریزی و توسعه شهری، تحولات زیادی را به خود دیده است. دیدگاه‌های سنتی به توسعه فیزیکی شهرها، و دیدگاه‌های جدیدتر به توسعه اقتصادی و اجتماعی شهر توجه داشتند. پارادایم‌های فرامردن محوری ترین عامل توسعه کشورها را، شهر می‌شناسند و معتقدند که توسعه باید از شهرها آغاز شود و محوریت اصلی توسعه، فرهنگ شهری

و ساکنین شهرها هستند. به عبارتی منابع فرهنگی و نیروی انسانی هر شهر به عنوان مهمترین عامل توسعه و محور توسعه محسوب می شود. توجه به پارادایم و ایده شهر خلاق که بر بهره‌برداری از منابع فرهنگی و حداکثر استفاده از منابع طبیعی تاکید قابل ملاحظه‌ای می کنند، در سالهای اخیر مورد توجه بسیار قرار گرفته و برنامه‌ریزان تمام تلاش خود را بر این نهاده‌اند تا اقتصاد خلاق، صنایع خلاق و جامعه خلاق که منجر به توسعه همه جانبه و پایدار شهری می شود را فراهم نماید.

بعنوان مثال: شهر تهران به عنوان پایتخت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کشور، طیف وسیعی از امکانات و خدمات را در خود جای داده که آنرا از دیگر شهرهای کشور متمایز ساخته است؛ تنوع فعالیت‌های اقتصادی؛ تمرکز بخش اعظم مراکز آموزشی؛ تمرکز فعالیت‌های فناوری و تولید اطلاعات؛ برخورداری از مهمترین مراکز فرهنگی (مانند سالن‌های نمایش، سینما، تالارهای موسیقی، گالری‌ها، مراکز نمایش هنرهای سنتی و مدرن، و...)؛ مراکز طراحی و تولید لباس و سد؛ برخورداری از مهمترین مراکز برگزاری نمایشگاه‌های علمی و فرهنگی و فناوری (مانند نمایشگاه‌های صنعتی، کتاب، گل و گیاه، فناوری‌ها، نانو تکنولوژی، و...)؛ مهمترین محل برگزاری رویدادهای بزرگ هنری و فرهنگی (مانند فیلم، موسیقی، تئاتر، هنرهای تجسمی، و...)؛ مهمترین مرکز کشور از نظر تولیدات رادیویی و تلویزیونی، (مرکزیت چندین شبکه برای برنامه‌های تلویزیونی و رادیویی که سرتاسر کشور را پوشش

می‌دهد؛ همچنین مهم‌ترین مراکز تولیدات فیلم‌های سینمایی کشور نیز با همه امکانات آنها در تهران مستقرند.

به همین دلیل حجم وسیعی از افراد تحصیلکرده در سطوح عالی و دارندگان مهارت‌های حرفه‌ای را در خود جای داده است. مراکز علمی و دانشگاه‌های شهر تهران جزء مهمترین مراکز علمی کشور و حتی در مواردی در سطح دنیا نیز محسوب می‌شوند و به همین دلیل بیشتر اساتید دانشگاهی کشور را در خود گرد آورده است.

این پتانسیل عظیم فرهنگی و آموزشی و موقعیت خاص برای دسترسی به منابع دست اول علمی و فرهنگی و وجود امکانات رفاهی وابسته به آن، ضمن جذب بسیاری از نخبگان از سراسر کشور، زمینه مناسبی برای نگهداری و تامین زندگی همراه با رفاه نسبی را برای آنها فراهم کرده است. با توجه به این ویژگیها، تهران براساس شاخص‌ها و استانداردهای علمی، پتانسیل لازم برای تبدیل شدن به یک شهر خلاق را دارد.

اما این کلانشهر آنطور که شایسته است تاکنون توانسته این توانائی‌ها را بروز دهد، بعلاوه تاکنون راهبردهای ویژه‌ای به منظور تبدیل کردن آن به یک شهر خلاق ارائه نشده است. این مسائل از یکسو و از سوی دیگر عدم ایجاد زمینه‌های توسعه خلاقیت در شهر تهران، بسیاری از نخبگان و تحصیلکردگان و افراد خلاق و بطور کلی طبقه‌ای که به آن طبقه خلاق می‌گوییم، از تهران خارج شده و به سایر نقاط دنیا مهاجرت

کرده اند، بخصوص به شهرهایی از جهان که زمینه را برای توسعه ظرفیت فردی و جذب طبقه خلاق فراهم کرده اند.

کتاب حاضر بر آن است تا ضمن بررسی تعاریف و مفاهیم پایه و مرتبط با خلاقیت و همچنین مطالعه شاخص‌های خلاقیت در جهان، مفاهیمی چون طبقه خلاق، اقتصاد خلاق، شهر خلاق و مدیریت خلاق را مورد بررسی قرار دهد.

در این راستا و منظور مطالعه تجربیات کشورهای پیشرو، سعی بر آن است تا بیان شود که برنامه‌ریزی برای شهر خلاق چگونه اجرا می‌شود و چه عناصر و شاخص‌هایی در تعیین شاخص‌های خلاقیت شهری بیشترین نقش را دارند. بدین منظور تجارب کشورهایی مانند کانادا، آلمان، ایالات متحده و انگلستان را با ذکر نمونه‌هایی از شهرهای خلاق آنان و با زمینه‌های تخصصی خلاقیت آنها بررسی می‌شود. اینکه چگونه شهرهایی مانند تورنتو، لندن و... به عنوان شهر خلاق شناخته شده‌اند، موضوعی است که در این مجال به پایان نخواهد رسید، اما اندکی از این شناخت را می‌توان در اینجا فراهم نمود. لذا مهمترین سؤالاتی که مطرح می‌شود، این است که چشم‌انداز توسعه شهر خلاق و برنامه‌ریزی اجرایی آنها تهیه شده به دنبال چه اهدافی است و چه راهکارهایی آنها را در رسیدن به اهدافشان یاری می‌کند؟

چنین شهرهایی چگونه توانایی جذب طبقه خلاق، تحصیلکرده و نخبه از شهرهای جهان را به خود دارند؟

چگونه با استفاده از منابع فردی و سرمایه اجتماعی موجود از وابستگی توسعه شهری و درآمدهای شهری به منابع طبیعی کاسته‌اند و از سرمایه اجتماعی و خلایق افراد جامعه خود کسب درآمد می‌کنند؟

پاسخ به این پرسش‌ها فراهم آورنده راهکارهایی است که همان راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار است. بر این اساس است که با اتخاذ روشهای عقلایی و خردمندانه، شهرها از وابستگی به منابع طبیعی نجات یافته و برای توسعه اقتصاد شهر از منابع خلاق بهره می‌برند و از عناصر فرهنگی و اجتماعی خود برای توسعه شهری استفاده می‌کنند.

یقیناً بررسی این تجارب و توجه به منابع و امکانات اجتماعی و سرمایه‌های فرهنگی در توسعه شهر تهران نیز می‌تواند جایگزین مناسبی برای منابع درآمدی موجود باشد. سرمایه‌های اجتماعی، فرهنگی و هنری جامعه می‌تواند منبع اصلی تولید درآمد باشد و از وابستگی توسعه شهری به منابع طبیعی بکاهد. اهداف و اصولی که در اغلب دیدگاه‌های زیست‌محیطی جدید و توسعه پایدار به دنبال آن هستند.